

Τασούλα Δ. Τσιλιμένη, Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Όψεις και απόψεις. Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2007, σελ. 189.

Δεκέμβριος 2008- ΤΕΥΧΟΣ 8

Τασούλα Δ. Τσιλιμένη,
Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Όψεις και απόψεις.
Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2007, σελ. 189.

Οι σχέσεις εικονικού και κειμενικού λόγου σε λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά έχει μελετηθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αποτέλεσμα βέβαια της θεωρητικής ενασχόλησης των ερευνητών στους διεθνείς χώρους - συγγραφείς παιδικών βιβλίων, σημειολόγοι, παιδαγωγοί και ψυχολόγοι, κριτικοί της λογοτεχνίας, θεωρητικοί των Media και επικοινωνιολόγοι έχουν προσεγγίσει το ζήτημα της εικόνας και τις σχέσεις της με το κείμενο και με τον αναγνώστη του παιδικού βιβλίου. Το ζήτημα αυτό που απασχολεί όχι μόνον αυτούς που ασχολούνται με τη λογοτεχνία για παιδιά αλλά και έναν ευρύ εκδοτικό χώρο, έχει καταλάβει πλέον ένα μεγάλο τμήμα της έρευνας για το λογοτεχνικό βιβλίο που απευθύνεται σε νεαρούς αναγνώστες. Την τελευταία δεκαετία έχουν δημοσιευτεί αρκετές μελέτες που προσεγγίζουν και αναλύουν το ρόλο της παρουσίας της εικόνας και τη σχέση της με την αφήγηση σε παιδικά βιβλία: πολλές εργασίες των Μ. Κανατσούλη, Τ. Καλογήρου, Α. Γιαννικοπούλου, Α. Μπενέκου, Σ. Οικονομίδου, η συνεργασία της Αναγνωστοπούλου Δ. με την Τζ. Καλογήρου και την Β. Πάτσιου, για να αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένους μελετητές- έχουν προσεγγίσει κριτικά, από διαφορετικές οπτικές γωνίες ο καθένας, το θέμα του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου. Τα βιβλία των Γ. Δ. Κίτσαρά (Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία. Μία θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση, 1993) και Π. Ασωνίτη (Η εικονογράφηση στο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας, 2001) για το εικονογραφημένο βιβλίο, των Ρ. Σίβροπούλου (Ταξίδι στον κόσμο των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών, 2004) και Τ. Τσιλιμένη (Οι μικρές ιστορίες στην εικοσαετία 1970-1990. Γραμματολογική, γλωσσική, παιδαγωγική προσέγγιση, 2003) για τις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες, και πρόσφατα της Τ. Καλογήρου (Το εικονογραφημένο βιβλίο δεν είναι μόνο για μικρά παιδιά, 2006) για ειδολογικά ζητήματα σε ό,τι αφορά το εικονογραφημένο βιβλίο, έρχονται να καλύψουν ένα κενό στη νεοελληνική βιβλιογραφία και ειδικότερα στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας.

Το βιβλίο της Τασούλας Τσιλιμένη Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Όψεις και απόψεις παρουσιάζει τις σχέσεις κειμένου/εικόνας/αναγνώστη από μία άλλη διάσταση: το εικονογραφημένο βιβλίο παρουσιάζεται συνδυαστικά με κοινωνικά ζητήματα, τάσεις και ρεύματα στη σύγχρονη λογοτεχνική κριτική και θεωρία. Έτσι έχουμε κεφάλαια που πραγματεύονται συνοπτικά διάφορες θεματικές σε σχέση με το εικονογραφημένο βιβλίο, ενδεικτικά : «Η αναπαράσταση του γυναικείου φύλου στα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία», «Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης με αφορμή ένα εικονογραφημένο βιβλίο», «Η Διαφορετικότητα στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες», «Στο χορό της φαντασίας και της ερμηνείας: Διακειμενικότητα και στερεότυπα», «Σύγχρονα θέματα στα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία: η έννοια του πολέμου» και άλλα ενδιαφέροντα κεφάλαια για τη 'μετάλλαξη' των παραμυθιακών ιστοριών, τις ηχοποιητές λέξεις και τη διδακτική αξιοποίησή τους, τη διακειμενικότητα και πολλά άλλα θέματα.

Στα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου δίνονται οι βασικές θεωρητικές θέσεις για το εικονογραφημένο βιβλίο και ειδικότερα για τη χρησιμότητα της εικόνας σε σχέση με το κείμενο : η 'αφηγηματικότητα' της εικόνας, ο ρόλος της στην αποκρυπτογράφηση της ιστορίας, οι αισθητικές τεχνικές των δημιουργών της εικόνας, και γενικότερα θεωρητικά ζητήματα που άπτονται της σημασιολογίας της εικονικής αφήγησης και των ιδιαιτεροτήτων που την χαρακτηρίζουν αλλά και ζητήματα που άπτονται των νέων αναγνωστικών συμβάσεων που προκύπτουν από τις καινοτομίες της σύγχρονης εικονογράφησης. Σε ιδιαίτερο κεφάλαιο («Όταν το κείμενο 'ψιθυρίζει' και η εικόνα εξιστορεί») εξετάζεται η περίπτωση εκείνη όπου η εικόνα διαθέτει ολοκληρωμένη αφηγηματική δομή και το κείμενο διατηρεί συνοδευτικό χαρακτήρα. Πρόκειται για μια μορφή εικονοβιβλίου (picture-book) το οποίο διαφοροποιείται από το εικονογραφημένο (illustrated book) - κατά τον Ρ. Nodelman (Words about pictures. The narrative art of children's picture books, 1988), στο εικονοβιβλίο, λεκτικές μορφές λόγου και εικόνες συνεισφέρουν με διαφορετικούς τρόπους στο αποτέλεσμα της αφήγησης ενώ για τον Ρ. Hunt (Κριτική, θεωρία και παιδική λογοτεχνία, 1991), η διάκριση έγκειται στον τρόπο οργάνωσης και προβολής του υλικού. Τα κεφάλαια για τις έμφυλες διαστάσεις της εικονογράφησης και για τις μορφές της διαφορετικότητας σε εικονογραφημένα βιβλία, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η συγγραφέας επιχειρεί μία ανάγνωση των εικονογραφημένων βιβλίων μέσα από τις στερεοτυπικές για το γυναικείο φύλο εικόνες και αναπαράστασεις, υπογραμμίζοντας τις επιδράσεις τους στον ψυχικό κόσμο του παιδιού καθώς αναπαράγουν προκαθορισμένες ιδέες και αντιλήψεις - αυτές που η Ruth Amossy έχει ονομάσει «κληροδοτημένες ιδέες» («idées reçues») - και συμβάλλουν, μέσα από την ανάγνωση και την ταύτιση, στη διαιώνιση παραδοσιακών μοντέλων «θηλυκότητας».

Το κεφάλαιο για τη διαφορετικότητα στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες, συνθέτει αφενός θεωρητικές θέσεις για την πολυπολιτισμική λογοτεχνία για παιδιά στην εποχή της παγκοσμιοποίησης - η οποία καθιστά «όλο και πιο συχνή τη συνάντηση και εμπλοκή του Εγώ με την έννοια του Άλλου»(σελ.73) -, αφετέρου πολλά παραδείγματα από τη νεοελληνική βιβλιογραφία στο χώρο αυτό με κείμενα όπου η ετερότητα εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους : άλλοτε ως σωματική κατάσταση, άλλοτε μέσα από την έννοια του 'ξένου' (και ό,τι περικλείεται στην έννοια της «ξενότητας» κατά την Kristeva), του εμικρέ, του οικονομικού ή πολιτικού μετανάστη. Μέσα από τα 'ειδικά' αυτά λογοτεχνικά κείμενα, οι συγγραφείς προσπαθούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι σε καταστάσεις που βιώνουν σήμερα τα παιδιά στο σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον. Έτσι, το κεφάλαιο «Ο 'θεραπευτικός' ρόλος της λογοτεχνίας» έρχεται να δώσει, σε ό,τι αφορά τα παραπάνω θέματα, προτάσεις διδακτικών εφαρμογών ιδιαίτερα χρήσιμων στους εκπαιδευτικούς. Αυτό αποτελεί

άλλωστε, και ένα από τα κομβικά σημεία του βιβλίου : η συνύπαρξη θεωρητικών θέσεων με ερευνητικά δεδομένα που προήλθαν από εκτεταμένη έρευνα σε παιδιά νηπιακής και πρωτοσχολικής ηλικίας αλλά και με προτάσεις εφαρμογής για τον εκπαιδευτικό και τον γονέα.

Λαλαγιάννη Κική
Καθηγήτρια Παν/μίου Πελοποννήσου

τεύχος 8